

ISÄT LASTEN ASIALLA RY:N LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSEEN

Isät lasten asialla ry uskoo sovittelun olevan lähtökohtaisesti hyvä tapa puuttua huoltoriitoihin jos vanhempien välillä vielä on luottamusta. Riitely ei saisi edistää kummankaan vanhemman henkilökohtaisia tavoitteita. Lapsen etua tavoiteltaessa vanhempien toimintaa on asiantuntijoiden ryhdyttävä selvittämään ja tutkimaan huoltajuuskiistoissa.

Ns. Follo- sovittelu tuo apua vain osaan huoltoriidoista. Varsinkin vieraannuttamistapauksissa, jolloin toisen vanhemman tavoite on syrjäyttää toinen vanhempi lapsen elämästä, Follo- sovittelu ei toimi. Se ei myöskään nykyisin asetu erovanhempien näkökulmasta selkeälle paikalle.

Jäsenistöllämme on suhteellisen runsaasti kokemusta Follo-sovittelun tehottomuudesta. Kokemuksissa on tullut esiin samoja epäkohtia joihin lisäksemme mm. Vantaan käräjäoikeus on kiinnittänyt lausunnossaan huomiota:

- Follo-sovittelun todellinen osuus sovituista asioista: Sopimuksia syntyy huomattavasti muilla tavoilla, ilman Follo-sovittelua.
- Sopimuksen sisältö: Onko sopimuksessa vaarana, että asiantuntija-avusteisessa sovittelussa tehty sovinto ei ole todellinen? Mielestämme on. Lapsen tapaamisoikeutta ja riittäviä luonapitojaksoja turvaamaan pyrkivä etävanhempi on sovitteluun tultaessa alisteisessa asemassa lähivanhempaan verrattuna. Tämän johdosta hän voi kokea, että hänen on syytä sopia esim. jopa riittämättömät tapaamisoikeudet. Tällaisen sovittelun tärkeä lähtökohta, osapuolien tasavertaisuus, jää näin toteutumatta elleivät vanhemmat ja lapset asu vielä sovitteluun tultaessa samassa taloudessa.
- Jos lähivanhempi on usein rikkonut aiempia sopimuksia tai oikeuden päätöksiä, usko siihen, että Follo-neuvottelu tilanteen ratkaisisi, on jäsenistömme kokeman mukaan osoittautunut turhaksi.
- Sopimuksen noudattaminen: Jäsenistömme kokemusten mukaan Follossa tehtyjä sopimuksia rikotaan aivan kuten muitakin sopimuksia tai päätöksiä.
- Ajan pelaaminen: vanhempi voi osallistua Follo-sovitteluun haluamatta aidosti sovittaa, vakiinnuttaakseen ja vahvistaakseen asemaansa lapsen lähihuoltajana.

EHDOTUS UUELLEEN KEHITTÄMISESTÄ

Sovittelua tulee kehittää olemassa oleva perheasiainsovittelu huomioiden ja sitä täydentäen. Pohtimaamme ”kriissovitteluun” turvaututaan vain, mikäli kattavamman palveluverkon ja helpommin lähestyttävän kunnallisen perheasiainsovittelun keinoin vanhempien sopu ei ole mahdollinen. Tulee kehittää ensisijaisena erovanhempien sovittelumallina vapaaehtoisuuteen ja luottamuksellisuuteen nojaavaa lakisääteistä perheasiainsovittelua. Perheasiain sovittelun kehittämisessä olisi luontevaa käyttää elementtejä Follo- mallista ja siitä hankituista kokemuksista.

Esittämämme ”kriissovittelumalli” on muutettava enemmän sovintoon pyrkimistä motivoivaksi, viimeiseksi keinoksi välttää haitallinen käräjöinti. Lapsen edun ja myös veronmaksajien edun mukaista on se, että resurssit hyödynnetään paremmin ja tehokkaammin.

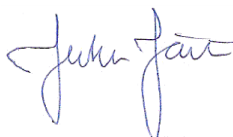
Muutoksillamme sovittelumallit myös muodostuisivat toisiaan aidosti täydentäviksi vaihtoehtoiksi.

- ”kriissovitteluun” osallistumattomuus tai kohtuuton viivyttely tulisi tulkita vahvasti lapsen edun vastaiseksi käytökseksi, eli se olisi raskauttava asia mahdollisessa kärjäriidassa.
- ”kriissovittelun” ensimmäinen istunto tulee järjestyä kahden viikon määräaikaan mennessä hakemuksen jättämisestä.
- ”kriissovittelussa” esiin tuotuja asioita ei enää voida pitää luottamuksellisina, näkemykset sovittelun mahdollisen epäonnistumisen syistä on oltava osapuolien käytettävissä oikeuskäsittelyssä, lapsen edun takaamiseksi.

Follon lisäksi hienoina esikuvina maailmalla ovat mm. Saksan Cochemin tai USA:n Wisconsinin sovittelumallit, joista olemme hakeneet näkemyksiimme tietopohjaa. Näistä saatuja hyviä kokemuksia olisi syytä ottaa Suomeen etenkin vaikeisiin huoltoriitoihin paremmin sopivina.

Helsingissä 17.2.2014

Isät lasten asialla ry

Juha Järä
puheenjohtaja

LIITE

Kuvaus Wisconsinin sovittelumallista

Yhdysvaltojen Wisconsinin osavaltiossa on ollut vuosikymmeniä käytössä huoltoriitojen sovittelumalli, joka on tuottanut hyviä tuloksia.

Huoltoriitojen sovittelu nostaa esiin lapsen edun

Muutamassa suomalaisessa käräjäoikeudessa aloitettiin vuoden alussa uudenlainen sovittelu lapsen edun huomioon ottamiseksi huoltoriidoissa. Sovittelua johtavan tuomarin apuna on lastenpsykologi tai perheterapeutti, jolla on kokemusta eroperheiden kanssa työskentelystä.

Mallin toivotaan lisäävän sovintoja. Nykyisin vain noin puolet huoltoriidoista päättyy sovintoon.

Wisconsinin osavaltiossa on yhdessä Yhdysvaltain vanhimmista perheoikeuksista ollut pitkään käytössä tasokas huoltoriitojen sovittelumalli. Sovittelijoilla on mielenterveyshyönteiden korkeakoulutus. Heistä yksi on suomalainen psykologi **Taina Nytes**. Hän työskentelee Madisonin kaupungissa. Hän on kiinnostuneena seurannut kirjoittelua Suomen sovittelukokeilusta.

”Eräessä artikkelissa mainittiin, että Suomesa tuomarit osallistuvat sovitteluun. Meillä sovittelu on luottamuksellista eikä sovittelija puhu siitä tuomarin eikä edes asianajajien kanssa. Tuomari näkee sopimuksen viimeisenä. Tiedän vain yhden tapauksen, jossa tuomari ei hyväksynyt vanhempien keskinäistä sopimusta.”

Miten riitely vaikuttaa lapseen

Lapsiriidat halutaan ratkaista nopeasti ja tehokkaasti lapsen etua valvoen. Vanhempien riitely ja sen jatkuminen vaikuttavat eniten lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen.

”Usein auttaa, kun vanhemmat saavat tietoa siitä, miten riidat vaikuttavat lapseen. Monet vanhemmat eivät ole ajatelleet asioita lasten kannalta.”

Lasten oikeudet on kirjattu toiminnan ohjenuoraksi jo 1970-luvulla. Lapsella on esimerkiksi oikeus olla jatkuvassa suhteessa molempiin vanhempiinsa. Hänellä on oikeus tietää, mikä heissä on hyvää ja arvostaa sitä. Lapsen ei pidä joutua tukahduttamaan rakkauttaan paheksunnan pelossa.

Pakollinen koulutus erovanhemmille

Kun avioero laitetaan vireille tai kun oikeudelta haetaan muutosta lasten huoltajuuteen, van-

hemmat menevät tuomarin puheille. Hän tekee tilanteesta alustavan arvion ja lähettää heidät oikeustalolla sijaitsevaan sovittelutoimistoon.

Lähetä on oikeuden määräys. Se voi olla joko pelkästään sovitteluun tai pelkästään arviointiin. Siinä sovittelijat keräävät vanhemmista ja lapsista enemmän tietoa kuin sovittelussa.

Ensiksi vanhemmat joutuvat kolmen tunnin pakolliseen koulutukseen. Siinä käydään läpi eron ja kiistan vaikutuksia vanhempien ja ennen kaikkea lasten elämään: mikä vahingoittaa lasta, mikä auttaa häntä ja mihin kannattaa kiinnittää huomiota.

Vanhempien kanssa katsotaan filmi, jossa lapset kertovat kokemuksistaan. Sitten käydään läpi oikeusprosessi ja sovittelun edut. Vanhemmille tarjotaan mahdollisuutta osallistua sovitteluun heti samana päivänä koulutuksen jälkeen.

”Kiistoja ratkotaan usein yllättävän nopeasti, kun koulutus on tuoreena mielessä”, Nytes kertoo.

Sovittelija ei tapaa lapsia eikä keskustele muiden kuin vanhempien kanssa. Päätösvalta on vanhemmilla.

”Jos saan tietooni, että perheessä on esimerkiksi vakavia mielenterveysongelmia, rohkaisen miettimään tilannetta sovittelussa ja muistutan, että mihinkään ei ole pakko suostua. Sopimuksen voi vielä perua, ennen kuin tuomari tekee siitä oikeuden määräyksen.”

Arviointitietoa monelta taholta

Jos tuomari tietää, että perheessä on väkivaltaa tai vanhemmilla on alkoholi- tai huumeongelmia, lähetä määrää vanhemmat arviointiin eikä sovitteluun. Se tehdään myös silloin, jos sovittelu ei tuota tulosta.

”Arviointi on hyvin erilainen prosessi. Haastatellaan vanhemmat moneen kertaan, tapamme lapset, teemme kotikäyntejä ja keräämme monilta tahoilta tietoa vanhemmista ja lapsista. Siihen perustuen annamme suosituksen kiistan ratkaisuksi”, Nytes kuvailee.

Laissa on määriteltä 16 tekijää, joista kerätään tietoa. Ne määriteltiin 1980-luvulla moniammatillisen yhteistyön tuloksena.

Vanhemmat voivat hyväksyä suosituksen tai tehdä asiasta oman sopimuksensa. Jos sopimusta ei synny, varataan aika oikeudenkäynnille, jonka tuloksena tuomari tekee lopullisen päätöksen.

”Minun roolini oikeudenkäynnissä on asiantuntijatodistaja, *expert witness*. Saan tarvittaessa selittää, miten ja mistä sain tietoni, miksi päädyin suositukseeni ja miksi uskon, että se on lapsen parhaaksi. Se osapuoli, joka ei hyväksy suositusta, yrittää osoittaa, etten kerännyt tarpeeksi tietoa tai että olen epäpätevä tai väärässä.”

Kostaja paljastuu

Arviointinilla on hyötynsä, sillä monesti on hyvä, että joku tutkii asiat tarkemmin.

”Persoonallisuushäiriöt tulevat näkyviin, olipa henkilöllä diagnoosi tai ei. Usein käy selväksi, jos toinen vanhemmista toimii kosto- tai häiriköintitaroituksessa, sillä tietoa on niin paljon ja monesta lähteestä”, Nytes sanoo.

Sovittelun onnistumista auttaa se, että ihmiset ymmärtävät, että päätökset ovat heidän vallassaan. Arviointiin mentäessä he antavat vallan ulkopuolisille, missä on omat riskinsä.

”Jos riita päättyy oikeudenkäyntiin, tuomari tekee päätöksen, vaikka hän tietää takäläisessä systeemissä vähiten perheen asioista. Useimmat vanhemmat haluavatkin itse tehdä päätökset omasta elämästään ja omista lapsistaan.”

Vanhempien keskinäiset sopimukset päättyvät oikeudessa määräykseksi. Osapuolet voivat hakea oikeudelta apua, jos joku ei noudata määräyksiä.

Vanhempien koulutus maksaa 20 dollaria, mutta sovittelu on heille ilmaista. Arviointi maksaa perheen tuloista riippuen joko 500, 750 tai 1 500 dollaria.

Sovittelu säästää julkisia varoja, sillä se vähentää kalliita oikeudenkäyntejä.

Taina Nytes kertoo, että sovittelu on hyvin erikoistunutta työtä. ”Raskasta ja vaikeaa, ja vastuu on suuri, koska tuomarien päätöksissä suosituksillamme on suuri merkitys. Minut koulutettiin työhön hiljattain eläkkeelle jäänyt johtajamme, joka oli tehnyt tätä työtä yli 35 vuotta.” ●